

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО, ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Процес розбудови громадянського суспільства є досить складний і суперечливий. Зародження та розвиток його відбувається протягом тривалого періоду еволюції сучасної цивілізації.

Проблеми громадського суспільства останнім часом, пов'язані з взаємозв'язком особистості, громадських організацій, соціальних груп та держави, нині вони знаходяться в центрі уваги вчених, політиків і науковців. Тому що, формування громадського суспільства пов'язане з розвитком демократії, ринкової економіки та становлення правової держави.

Актуальність теми. Громадянське суспільство є необхідною передумовою забезпечення всіх, правами людини і основними свободами, тобто є одним з головних елементів становлення демократичної держави. Оскільки в Україні відбувається поступовий процес становлення демократичної держави та громадянського суспільства, то дана тема є досить актуальною.

Метою дослідження є вироблення шляхів формування громадянського суспільства, з'ясування чи підходять вони українському суспільству на даному етапі розвитку.

Об'єктом даного дослідження є громадське суспільство сучасної України.

Предмет дослідження-шляхи формування громадського суспільства в Україні в процесі його становлення та розвитку.

Дослідженням теми : поняття громадського суспільства з'явилося приблизно у XVII столітті, спочатку у працях Т. Гоббса, Дж. Локка. З часом він одержав свій розвиток у XVIII столітті на роботах Ж.-Ж. Руссо, Ш.-Л. Монтеск'є, Д. Віко та інших вчених.

Видатний англійській філософ Т. Гоббс писав що, первісне положення людини «за межами громадянського суспільства, яке можна назвати природнім станом, не може бути нічим іншим, як війною всіх проти всіх [1, ст. 280].

А от німецький філософ Г. В. Ф. Гегель звернув увагу на той факт, що природним станом є стан некультурності, насилля та несправедливості. Саме тому, обов'язковим є вступ людей у громадянське суспільство, оскільки лише у ньому правове відношення володіє дійсністю [2, ст. 51]. Багато філософів висували різні думки щодо громадського суспільства.

В історії людства, держави та права розвитку громадського суспільства є особливим періодом. Суспільство відмінне від держави, існувало завжди, але не завжди воно було громадським суспільством. Громадське суспільство виникає в результаті відділення держави від соціальних структур, відокремлення його до відносно самостійних сфер громадського життя й одночасно «роздержавлення» ряду суспільних відносин. В результаті розвитку і становлення громадського суспільства складались сучасне право й держава.

Громадянське суспільство- це суспільство з розвиненими політичними, економічними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права [3]

Формування громадянського суспільства неможливе без належної розробки концепції взаємодії держави і громадянського суспільства, а також без аналізу стану правового забезпечення діяльності основних інститутів громадянського суспільства.

Громадянське суспільство є характеристикою суспільства з точки зору його самоорганізації, ступеня розвитку демократії, реалізації прав і свобод людини і громадянина, виконання громадянами своїх політичних обов'язків як носіїв суверенітету, як джерела влади, як свідомих суб'єктів політичної діяльності, як людей, відповідальних за наслідки своїх дій, за майбутнє всього суспільства. Відтак, громадянське суспільство не можна побудувати як щось нове ЙОГО можна утверджувати як нову якість політично організованого суспільства, як середовище демократії, свободи і відповідальності за долю держави і нації.

Громадянське суспільство створює державу, а не навпаки. Відтак, держава є його невід'ємною частиною, інститутом здійснення публічної влади й механізмом забезпечення безпеки, добробуту, правового захисту прав і свобод громадян.

Головною цінністю громадянського суспільства є громадянин, людина її права й інтереси. Весь державно-правовий і суспільний механізми мають бути спрямовані на захищеність людини. Також ідеологічна та політична свобода, розвиток демократії у всіх сферах суспільного життя. Рівноправність і захищеність діяльності будь-яких громадських об'єднань і політичних партій. Має діяти лише один принцип – політична влада досягається

тільки через вільні демократичні вибори. Крім цих принципів громадянського суспільства існує безліч інших, які розкривають сутність громадянського суспільства.

Громадське суспільство має складну структуру: це комплекс соціальних груп, приватних осіб, їх асоціацій та інститутів (школа, сім'я, церква, добровільні об'єднання за професійними, віковими, творчими та іншими інтересами, клуби, спілки, товариства, політичні партії, тощо), взаємодія яких регулюється правом.

Основна проблема, яка є центральною у філософських і політичних думках – це проблема відносин людини з політичною владою, суспільства з державою.

Початок ХХІ ст. був складним і суперечливим у суспільно-політичному житті України. У політичній системі наростали авторитарні тенденції, що проявлялось в утисках свободи слова, обмеженні можливостей опозиційної діяльності, намаганні маніпулювати громадською думкою та активністю. Владні структури на словах турбувалися про розвиток громадянського суспільства, а насправді – прагнули не допустити його інституціалізації, незалежнення від держави та перетворення на впливову силу, що стоїть на сторожі демократії [4, ст. 177].

На сучасному етапі громадянське суспільство в Україні значно відстає у своєму розвитку від громадянського суспільства європейських країн в цілому та постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи зокрема. Характеризуючи становище громадянського суспільства нині в Україні то варто зазначити те, що для суспільства України є характерним маргіналізація громадського життя. Так, за декілька останніх років значна частина громадян взяла участь у страйках, демонстраціях. Крім того, після Помаранчевої революції 2004 року багато українців зневірилися у політиках.

Активне, впливове і розвинене громадянське суспільство є важливим елементом будь-якої демократичної держави та відіграє одну з ключових ролей у впровадженні нагальних суспільних змін і належного врядування, в управлінні державними справами і вирішенні питань місцевого значення, розробці і реалізації ефективної державної політики у різних сферах, утвердженні відповідальної перед людиною правової держави, розв'язанні політичних, соціально-економічних та гуманітарних проблем.

Революція Гідності відкрила новий етап в історії розвитку громадянського суспільства, продемонструвала вплив громадськості на суспільно-політичні перетворення, стала поштовхом для оновлення та реформатування влади. В період Революції гідності люди нарешті повірили в те, що не хтось інший, а тільки вони самі зможуть змінити життя на краще. Українське громадянське суспільство довело, що ступінь його політичної зрілості став достатнім для протистояння спробам узурпації влади. А це – одна з найголовніших політичних функцій громадянського суспільства.

На мій погляд, суть громадянського суспільства полягає в тому, щоб виходити за межі повсякденних проблем (робота, дім, покупки тощо) й думати про те, у якому суспільстві та якій країні ми хочемо жити

В Україні є всі підстави для формування громадянського суспільства, оскільки держава поставила та вирішує завдання трансформування економіки на основі визнання приватної власності і підприємництва, впровадження в суспільно-політичний лад елементів демократії, зміцнення правового стану людини і громадянина. Водночас Конституція України 1996 року закріпила розмаїття форм власності (включаючи приватну), багатопартійність, політичний плюралізм, широкі економічні, політичні й особисті права і свободи людини і громадянина; законодавчо передбачила можливість формування громадянського суспільства на основі приватної ініціативи, підприємництва і ринкових відносин. Усе це виступає необхідними передумовами формування дієвого громадянського суспільства [5].

Основними шляхами побудови громадянського суспільства в Україні є:

– розширення масової бази влади, підвищення політичної культури населення, створення нових можливостей участі громадян в управлінні державними і суспільними справами;

– активізація процесу роздержавлення усіх сфер суспільного життя, формування справжніх інститутів громадянського суспільства як ринкового, так і неринкового характеру (благодійні фонди, споживчі товариства, клуби за інтересами, товариства, асоціації тощо), розвиток різних форм громадського самоврядування і самодіяльності. До речі, у США існують сотні тисяч центральних, штатних, регіональних і місцевих асоціацій (політичних, культурних, релігійних, військово-патріотичних і т. п.), які охоплюють 2/3 населення США. Це і є соціальна база громадянського суспільства;

– постійне удосконалення контрольних механізмів, тобто механізмів зворотного зв'язку від суспільства до держави;

– максимальне розширення сфери судового захисту прав і свобод людини, формування поваги до права і до закону;

– виховання нормального природного патріотизму – національного і державного – на основі поваги до національної історико-культурної спадщини;

– зміцнення свободи інформації і гласності, відкритості суспільства на основі щонайширших зв'язків із зарубіжним світом;

– піднесення рівня суспільної свідомості, подолання явищ соціальної пасивності, оскільки справа не тільки в наявності демократичних установ і процедур та інформованості населення, але й в умінні жити в умовах демократії, користуватися її благами, в готовності до постійного удосконалення політичної системи у відповідності зі зміною конкретно-історичних умов.

Загальна характеристика існуючого громадянського суспільства в Україні, підштовхнуло владу до розробки нової державної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. Ухвалення Указом Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68/2016 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки стало переконливим визнанням з боку правлячого класу посилення впливу громадянського суспільства на соціально-політичні процеси, тенденції до спроможності громадського сектору в ініціюванні нагальних реформ, діалогу з владою з гострих питань сьогодення. Безумовною перевагою нової Стратегії є її відкритий характер – за результатами моніторингу та оцінки її реалізації передбачена можливість внесення пропозицій щодо подальшої актуалізації основних положень цього документу[6,ст.3].

Отже, із усього вище сказаного можна зробити висновок, громадянське суспільство є необхідним для затвердження демократії. Чим воно більше розвинуто, тим легше громадянам захищати свої інтереси й тим менша небезпека узурпації.

В Україні громадянське суспільство має перспективи помітного, свідомого розвитку. Що проявляється, як вже зазначалось у акціях та протестах починаючи зі здобуття незалежності України, але уявлення та стрімкої дії та бажання змінити щось на краще.

Література

1. Вісник центральної виборчої комісії : .– [№1].– . : Юрій Бальцій, 2008 р.– с.49– (Національний стандарт України).
2. Гегель Г. В. Ф. *Работы разных лет: В 2-х т.* – М., 1971. –Т. 2. – 209 с.
3. Гоббс Т. *Избранные произведения: В 2-х т.* – М., 1989. – Т. 1. – 627 с.
4. *Громадянське суспільство //Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Видавництво Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. – Т.1: А-Г.-672 с.*
5. *Основи демократії. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Затверджено Міністерством освіти і науки України. Третє видання, оновлене і доповнене / За заг. ред. А. Ф. Колодій. – Львів: Астролябія, 2009. – 832 с.*
6. Федоренко, Т. *Громадськість і громадянське суспільство як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я [Текст] / Т. Федоренко // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2016. – № 4. – С. 137-142.*
7. Шумка М., Гончарук Т. *Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал / Михайлина Шумка, Тетяна Гончарук // Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань. – Львів, 2011. – С.215-222. Гончарук Т.В.*

•